

Οι Αρχικές Συνθήκες

Οι καταστροφικές επιπτώσεις του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και η συνεχής απειλή μιας αντιπαράθεσης Ανατολής-Δύσης κατέστησαν τη γαλλογερμανική συμφιλίωση βασική προτεραιότητα. Η απόφαση για κοινή διαχείριση των βιομηχανιών άνθρακα και χάλυβα από έξι ευρωπαϊκές χώρες, η οποία θεσπίστηκε με τη Συνθήκη των Παρισίων το 1951, αποτέλεσε το πρώτο βήμα προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Οι Συνθήκες της Ρώμης του 1957 ενίσχυσαν τις βάσεις αυτής της ολοκλήρωσης και ενδυνάμωσαν την ιδέα ενός κοινού μέλλοντος για τις έξι ευρωπαϊκές χώρες.

Νομική βάση

- Η Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ)^[1], ή αλλιώς Συνθήκη των Παρισίων, υπογράφηκε στις 18 Απριλίου 1951 και τέθηκε σε ισχύ στις 23 Ιουλίου 1952. Για πρώτη φορά, έξι ευρωπαϊκά κράτη συμφώνησαν να εργαστούν προς την κατεύθυνση της ολοκλήρωσης. Η Συνθήκη αυτή έθεσε τα θεμέλια της Κοινότητας, με τη δημιουργία ενός εκτελεστικού οργάνου, της αποκαλούμενης «Ανώτατης Αρχής», μιας Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης, ενός Συμβουλίου Υπουργών, ενός Δικαστηρίου και μιας Συμβουλευτικής Επιτροπής. Καθώς είχε συναφθεί για περιορισμένη διάρκεια 50 ετών σύμφωνα με το άρθρο 97, η Συνθήκη ΕΚΑΧ έληξε στις 23 Ιουλίου 2002. Σύμφωνα με το πρωτόκολλο αριθ. 37 που προσαρτάται στις Συνθήκες (Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης), η καθαρή αξία των περιουσιακών στοιχείων της ΕΚΑΧ κατά τον χρόνο της λήξης της διατέθηκε στο Ταμείο Έρευνας για τον Άνθρακα και το Χάλυβα ώστε να χρηματοδοτηθεί η έρευνα των κρατών μελών στους τομείς που συνδέονται με τη βιομηχανία άνθρακα και χάλυβα.
- Οι Συνθήκες για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ, «Ευρατόμ»), ή αλλιώς Συνθήκες της Ρώμης, υπογράφηκαν στις 25 Μαρτίου 1957 και τέθηκαν σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1958. Σε αντίθεση με τη Συνθήκη ΕΚΑΧ, οι Συνθήκες της Ρώμης συνήφθησαν για «απεριόριστη διάρκεια» (άρθρα 240 της Συνθήκης ΕΟΚ και 208 της Συνθήκης ΕΚΑΕ), γεγονός που τους προσέδωσε σχεδόν συνταγματικό χαρακτήρα.
- Οι έξι ιδρυτικές χώρες ήταν η Γερμανία, το Βέλγιο, η Γαλλία, η Ιταλία, το Λουξεμβούργο και οι Κάτω Χώρες.

[1] Η Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα, Συνθήκη ΕΚΑΧ, είναι διαθέσιμη στη διεύθυνση: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:xy0022>

Στόχοι

- Δεδηλωμένη πρόθεση των ιδρυτών της ΕΚΑΧ ήταν η Συνθήκη να αποτελέσει απλώς ένα πρώτο στάδιο στην πορεία προς μια «ευρωπαϊκή ομοσπονδία». Η κοινή αγορά άνθρακα και χάλυβα επρόκειτο να αποτελέσει ένα πείραμα που θα μπορούσε σταδιακά να επεκταθεί και σε άλλους οικονομικούς τομείς, για να οδηγήσει τελικά σε μια πολιτική Ευρώπη.
- Η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα απέβλεπε στην εγκαθίδρυση μιας κοινής αγοράς, βασισμένης στις τέσσερις ελευθερίες της κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, των προσώπων, των κεφαλαίων και των υπηρεσιών.
- Στόχος της Ευρατόμ ήταν να συντονίσει τον εφοδιασμό σε σχάσιμα υλικά και τα ερευνητικά προγράμματα για την ειρηνική χρήση της πυρηνικής ενέργειας, που τα κράτη μέλη είχαν ήδη ξεκινήσει ή που ετοιμάζονταν να ξεκινήσουν.
- Τα προσίμια των τριών Συνθηκών αποκαλύπτουν την ενιαία αντίληψη που διέπει τη δημιουργία των Κοινοτήτων, δηλαδή την πεποίθηση ότι τα κράτη της Ευρώπης πρέπει να συνεργαστούν για την οικοδόμηση ενός κοινού μέλλοντος, καθώς μόνον έτσι θα είναι σε θέση να ελέγξουν το πεπρωμένο τους.

Βασικές αρχές

Οι Ευρωπαϊκές Κοινότητες (ΕΚΑΧ, ΕΟΚ και Ευρατόμ) γεννήθηκαν από την επιθυμία για μια ενωμένη Ευρώπη, μια ιδέα που αναπτύχθηκε σταδιακά και ήταν στενά συνδεδεμένη με τα γεγονότα που είχαν συνταράξει την ήπειρο. Αμέσως μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, οι στρατηγικές βιομηχανίες, και κυρίως η βιομηχανία χάλυβα, έπρεπε να αναδιοργανωθούν. Το μέλλον της Ευρώπης, υπό την απειλή της αντιπαράθεσης Ανατολής-Δύσης, εξαρτιόταν από τη γαλλογερμανική συμφιλίωση.

1. Η έκκληση την οποία απηύθυνε ο Γάλλος υπουργός Εξωτερικών Robert Schuman, στις 9 Μαΐου 1950, μπορεί να θεωρηθεί ως η αφετηρία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Την εποχή εκείνη, η επιλογή του άνθρακα και του χάλυβα είχε μεγάλη συμβολική αξία. Πράγματι, στις αρχές της δεκαετίας του 1950, οι βιομηχανίες άνθρακα και χάλυβα ήταν ζωτικής σημασίας και τα θεμέλια της ισχύος ενός κράτους. Πέρα από τα σαφή οικονομικά οφέλη που επρόκειτο να αποφέρει, η από κοινού διαχείριση των γαλλικών και των γερμανικών πόρων επρόκειτο να επισφραγίσει το τέλος του ανταγωνισμού των δύο χωρών. Στις 9 Μαΐου 1950, ο Robert Schuman δήλωσε: «Η Ευρώπη δεν θα δημιουργηθεί μεμιάς, ή βάσει ενός μοναδικού σχεδίου. Θα υλοποιηθεί μέσα από απτά επιτεύγματα που θα δημιουργήσουν πρώτα μια πραγματική αλληλεγγύη.» Βάσει αυτής της αρχής, η Γαλλία, η Ιταλία, η Γερμανία και οι χώρες της Benelux (Βέλγιο, Κάτω Χώρες, Λουξεμβούργο) υπέγραψαν τη Συνθήκη των Παρισίων, τα κύρια σημεία της οποίας ήταν τα εξής:

- ελεύθερη κυκλοφορία αγαθών και ελεύθερη πρόσβαση στις πηγές παραγωγής·
- διαρκής επιτήρηση της αγοράς, για να αποτραπούν στρεβλώσεις που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην επιβολή ποσοστώσεων παραγωγής·
- σεβασμός των κανόνων του ανταγωνισμού και της διαφάνειας των τιμών·

— υποστήριξη του εκσυγχρονισμού και της αναδιάρθρωσης του τομέα του άνθρακα και του χάλυβα.

2. Μετά την υπογραφή της Συνθήκης των Παρισίων, και ενώ η Γαλλία ήταν αντίθετη στην ανασύσταση μιας γερμανικής στρατιωτικής δύναμης σε εθνικό επίπεδο, ο René Pleven οραματίστηκε τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού στρατού. Η Ευρωπαϊκή Αμυντική Κοινότητα (ΕΑΚ), που βρισκόταν υπό διαπραγμάτευση το 1952, επρόκειτο να συνοδευθεί από μια πολιτική Κοινότητα (ΕΠΚ). Αμφότερα τα σχέδια εγκαταλείφθηκαν μετά την άρνηση της γαλλικής Εθνοσυνέλευσης, στις 30 Αυγούστου 1954, να κυρώσει τη Συνθήκη.

3. Οι προσπάθειες αναζωογόνησης της διαδικασίας ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, μετά την αποτυχία της ΕΑΚ, έλαβαν τη μορφή συγκεκριμένων προτάσεων στους τομείς της τελωνειακής ένωσης και της ατομικής ενέργειας στη Διάσκεψη της Μεσσήνης, τον Ιούνιο του 1955. Οι προσπάθειες αυτές οδήγησαν στην υπογραφή των Συνθηκών ΕΟΚ και ΕΚΑΕ.

α Οι διατάξεις της Συνθήκης ΕΟΚ (Συνθήκη της Ρώμης)[2] περιλάμβαναν:

- την κατάργηση των τελωνειακών δασμών μεταξύ των κρατών μελών·
- τη θέσπιση ενός κοινού εξωτερικού δασμολογίου·
- την καθιέρωση μιας κοινής πολιτικής για τη γεωργία και τις μεταφορές·
- την ίδρυση ενός Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου·
- την ίδρυση μιας Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων·
- την ανάπτυξη στενότερων σχέσεων μεταξύ των κρατών μελών.

Για την επίτευξη αυτών των στόχων, η Συνθήκη ΕΟΚ όριζε κατευθυντήριες αρχές και οριοθετούσε το πλαίσιο των νομοθετικών δραστηριοτήτων των κοινοτικών θεσμικών οργάνων. Σε αυτές περιλαμβάνονταν κοινές πολιτικές όπως: η κοινή γεωργική πολιτική (άρθρα 38 έως 43), η πολιτική μεταφορών (άρθρα 74 και 75) και η κοινή εμπορική πολιτική (άρθρα 110 έως 113).

Στόχος της κοινής αγοράς είναι να διασφαλιστεί η ελεύθερη κυκλοφορία των αγαθών και η κινητικότητα των συντελεστών της παραγωγής (ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων και των επιχειρήσεων, ελευθερία παροχής υπηρεσιών και ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων).

β Η Συνθήκη Ευρατόμ[3] έθεσε αρχικά πολύ φιλόδοξους στόχους, συμπεριλαμβανομένης της «ταχείας ίδρυσης και ανάπτυξης των πυρηνικών βιομηχανιών». Αλλά, στην πραγματικότητα, λόγω του σύνθετου και ευαίσθητου χαρακτήρα του πυρηνικού τομέα, που άπτεται των ζωτικών συμφερόντων των κρατών μελών (άμυνα και εθνική ανεξαρτησία), οι φιλοδοξίες αυτές περιορίστηκαν.

4. Η Σύμβαση περί ορισμένων κοινών για τις Ευρωπαϊκές Κοινοότητες θεσμικών οργάνων, που υπεγράφη και τέθηκε σε ισχύ ταυτόχρονα με τις Συνθήκες της Ρώμης, όριζε ότι η Κοινοβουλευτική Συνέλευση και το Δικαστήριο θα ήταν κοινά θεσμικά όργανα. Η εν λόγω Σύμβαση έληξε την 1η Μαΐου 1999. Απέμενε μόνο η συγχώνευση των εκτελεστικών οργάνων, που επετεύχθη με τη Συνθήκη περί ιδρύσεως ενιαίου Συμβουλίου και ενιαίας Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, της 8ης Απριλίου

1965, γνωστή ως η «Συνθήκη Συγχώνευσης»[4], και τη Σύμβαση της 9ης Απριλίου 1965, που ολοκλήρωσαν την ενοποίηση των θεσμικών οργάνων.

Έκτοτε, διαπιστώνεται η υπεροχή της ΕΟΚ έναντι των τομεακών Κοινοτήτων, ήτοι της ΕΚΑΧ και της ΕΚΑΕ. Πρόκειται για μια νίκη του πιο ολοκληρωμένου χαρακτήρα του καθεστώτος της ΕΟΚ έναντι της συνύπαρξης οργανισμών τομεακού χαρακτήρα, και τη θέσπιση των θεσμικών της οργάνων.

Ina Sokolska
11/2019

